

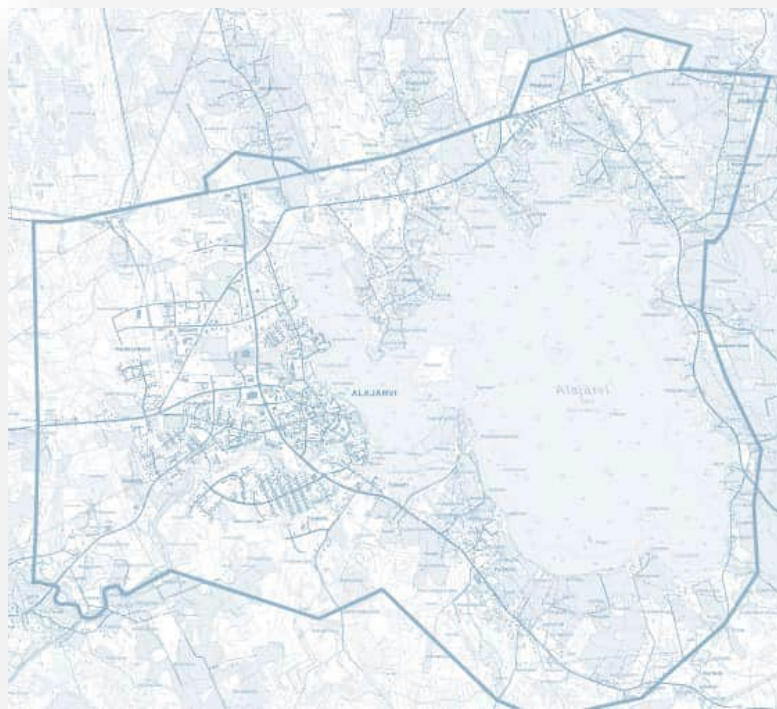
Vastaanottaja
Alajärven kaupunki

Asiakirjatyyppi
Raportti

Päivämäärä
14.1.2021, päivitys 3.12.2024

ALAJÄRVEN KAUPUNKI

ALAJÄRVEN KESKUSTAN JA LÄHIYMPÄRISTÖN OSAYLEISKAAVA, KAUPALLINEN SELVITYS

SISÄLTÖ

1.	ALKUSANAT	2
2.	KAAVOITUSTILANNE SEKÄ MAANKÄYTTÖ- JA RAKENNUSLAKI	3
2.1	Maakuntakaava	3
2.2	Maankäyttö- ja rakennuslaki	4
3.	KAUPAN TARJONTA, KYSYNTÄ JA TRENDIT	6
3.1	Kaupan tarjonta: kaupan palvelut Alajärven keskustassa	6
3.2	Kaupan palvelujen kysyntä	7
3.2.1	Väestö	7
3.2.2	Liiketilän laskennallinen lisätarve	7
3.2.3	Ostovoiman siirtymä	8
3.3	Kaupan trendejä	8
4.	KAUPAN SIJOITTUMISEN SALLIVAT OSAYLEISKAAVAMERKINNÄT	11
4.1	Aluekokonaisuudet	11
4.2	Toiminnalliset osa-alueet	12
4.3	Yhteenveto kaupan sijoittumisesta	14
5.	OSAYLEISKAAVAN KAUPALLISTEN VAIKUTUSTEN ARVIOINTI	15
5.	LÄHTEET	18

1. ALKUSANAT

Tehtävänä oli arvioida osayleiskaavan kaupan ratkaisujen vaikutuksia vähittäiskaupan kehittämispotentiaaliin ja kehittämisedellytyksiin Alajärven keskustassa lähiympäristöineen. Työstä vastasi FM Kimmo Koski Ramboll Finland Oy:stä. Selvityksen päivityksestä vuonna 2024 on vastannut KTM Eero Salminen.

2. KAAVOITUSTILANNE SEKÄ MAANKÄYTTÖ- JA RAKENUSLAKI

2.1 Maakuntakaava

Etelä-Pohjanmaan maakuntakaava 2050 on hyväksytty maakuntavaltuustossa 16.9.2024. Maakuntakaavan aluerakenteen osalta on tavoiteltu laadukkaiden elinympäristöjen syntymistä edistämällä monipuolisten ja toiminnoiltaan sekoittuneiden alueiden kehittymistä sekä panostamalla alueiden viihtyisyyteen. Eheytyvää ja tasapainoista aluerakennetta kehitetään keskusten yhdyskuntarakennetta paitsi tiivistämällä myös sen laatua ja monimuotoisuutta lisäämällä. Samalla tavoitteena on säilyttää Etelä-Pohjanmaalle tärkeä monikeskuksinen aluerakenne, joka turvaa asumisen ja työn tekemisen mahdollisuudet eri puolilla maakuntaa. Rakennettujen alueiden suunnittelussa huomioidaan alueiden energiatehokkuus, ilmastonmuutoksen hillintä ja ilmastonmuutokseen sopeutuminen. Elinkeinoelämän kilpailukyvyyn kannalta tärkeimpänä tavoitteena on varmistaa yritystoiminnalle riittävät kehittämismahdollisuudet eri puolilla maakuntaa. (Etelä-Pohjanmaan liitto 2024).

Koko maakuntaa koskien on annettu vähittäiskauppaa koskeva suunnittelumääräys: Vähittäiskaupan suuryksiköt on sijoitettava tukemaan olemassa olevaa yhdyskuntarakennetta. Suuryksiköiden yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa ja toteuttamisessa on otettava huomioon tasapainoisen palveluverkon kehittäminen, olemassa olevien keskustatoimintojen alueiden kaupalliset palvelut ja niiden toiminta- ja kehitysedellytykset, yhdyskuntarakenteen muu kehitys sekä palveluiden hyvä saavutettavuus. Alueiden yleis- ja asemakaavoituksessa tulee kiinnittää erityistä huomiota asuin- ja työpaikka-alueiden jalankulku- ja pyöräily- sekä joukkoliikenteen mahdollisimman suoriin ja hyviin yhteyksiin kaupan ja muiden palvelujen kesken. Alueiden käytön suunnittelussa ja rakentamisessa on varmistettava, että alueella sijaitsevien pohjavesien laatu ei huononnu tai antoisuus pienene ja että kulttuuriympäristön tai maiseman vaalimisen kannalta tärkeiden kohteiden kulttuuri- ja luonnonperintöarvot säilyvät. (Etelä-Pohjanmaan liitto 2024).

Seudullisesti merkittävän vähittäiskaupan suuryksikön alarajaksi määritellään, ellei selvitysten perusteella taajamakohtaisesti muuta osoiteta:

- Vähittäistavarakaupan seudullisesti merkittävän suuryksikön koon alaraja on 4 000 k-m².
- Päivittäistavarakaupan seudullisesti merkittävän suuryksikön koon alaraja on Seinäjoella 5 000 k-m² kaavakartalla osoitetulla kaupallisella vyöhykkeellä (km²).
- Erikoistavarakaupan seudullisesti merkittävän suuryksikön koon alaraja on 5 000 k-m² Alajärven, Alavuden, Kauhajoen, Kauhavan, Kurikan, Lapuan, Ilmajoen, Seinäjoen, Teuvan sekä Ähtärin kunnassa.
- Erikoistavarakaupan seudullisesti merkittävän suuryksikön koon alaraja on Seinäjoella 10 000 k-m² kaavakartalla osoitetulla kaupallisella vyöhykkeellä (km²).

Edellä mainitut rajat ylittävät kaupan suuryksiköt osoitetaan maakuntakaavassa erikseen kerrosalaimoituksineen. Edellä mainittuja pienempiä, paikallisesti merkittäviä vähittäiskaupan suuryksiköitä on mahdollista toteuttaa kunnan omaan suunnitteluun ja vaikutusten arviointiin perustuen. (Etelä-Pohjanmaan liitto 2024).

Keskustatoimintojen alueen (C) kohdemerkinnällä osoitetaan seudullista merkitystä omaavan kuntakeskuksen ydinalue. Keskustatoimintojen alueella on asutuksen lisäksi hallintoon, palveluihin ja kauppaan liittyviä toimintoja. Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa tulee luoda edellytykset elinvoimaiselle, viihtyisälle, monipuoliselle ja saavutettavalle keskustalle. Rakentamisessa tulee huomioida paikan luonne, kaupunki-/taajamakuva, kulttuuriympäristö- ja luontoarvot. Viherympäristön ja kasvullisen alueen riittävään määrään tulee kiinnittää huomiota. Niille viheralueille, joilla on suuri merkitys kestäväälle ympäristölle, ei tule rakentaa. Alueiden käytön suunnittelussa on huolehdittava joukkoliikenteen toimintaedellytyksistä sekä turvallisista kävely- ja pyöräily-yhteyksistä. Keskustatoimintojen alueen kehittämisessä on kiinnitettävä huomiota alueen kaupallisen palvelutarjonnan vahvistamiseen, palveluiden saavutettavuuteen ja keskustatoimintojen alueen täydentämiseen.

Alueelle saa sijoittaa merkitykseltään seudullisia vähittäiskaupan suuryksiköitä. Kohdemerkinnällä osoitetun keskustatoimintojen alueen sijainti ja laajuus on määriteltävä yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa siten, että alueesta muodostuu toiminnallisesti eheä keskustahakuisiin toimintoihin painottuva kokonaisuus. Kohdemerkinnän tulkinnan tulee perustua ensisijaisesti toiminnallisen kokonaisuuden muodostumiseen. Keskustatoimintojen alueen (C) kohdemerkintä kattaa Alajärvellä ydinkeskustan lisäksi Mäntylän alueen ja Kirkonseudun urheilun alueen asemakaavoitetun alueen. (Etelä-Pohjanmaan liitto 2024).

Taajamatoimintojen aluemerkinällä osoitetaan asumiseen, palvelu-, teollisuus- ja työpaikkatoimintoihin sekä muihin taajamatoimintoihin varattavat alueet. Merkintä sisältää taajamien sisäisiä liikenneväyliä sekä liikenteen tarvitsemia huolto-, varikko-, terminaali-, ratapiha- ja muita vastavia alueita, ulkoilureitit, jalankulku- ja pyöräilyväylät, paikalliskeskukset, yhdyskuntateknisen huollon alueet, muut erityisalueet, paikalliset suojelualueet sekä virkistys- ja puistoalueet. Alue tulee tarkemmassa suunnittelussa suunnitella ensisijaisesti asumiselle, työpaikkatoiminnoille ja palveluille. Uusi rakentaminen ja muu maankäyttö on sopeutettava suunnittelulla ympäristöönsä tavalla, joka eheyttää yhdyskuntarakennetta, vahvistaa taajaman omaleimaisuutta sekä turvaa ympäristö-, virkistys-, luonto- ja kulttuuriympäristöarvot. Alueen yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on turvattava päivittäisten palveluiden saatavuus, riittävät ulkoilu- ja lähivirkistysmahdollisuudet sekä kävely- ja pyöräily-yhteydet. Viherympäristön ja kasvullisen alueen riittävään määrään ja kytkeytyneisyyteen tulee kiinnittää huomiota. Niille viheralueille, joilla on suuri merkitys kestäväälle ympäristölle, ei tule rakentaa. Maakuntakaavan taajamatoimintojen alueet ympäröivät keskustatoimintojen alueita tai sijoittuvat muutoin tiiveimmän asutuksen alueille. Alueet sijoittuvat pääosin nykyisille asemakaavoilla suunnitelluille alueille tai tarpeellisille tulevaisuuden laajenemisalueille. Taajamat sisältävät alueisiin kuuluvat liikenneväylät, työpaikka-alueet ja palvelujen alueet sekä virkistys- ja viheralueet. Taajamatoimintojen alueiden yksityiskohtaisempi suunnittelu toteutetaan yleiskaavoituksen lisäksi asemakaavoituksella. (Etelä-Pohjanmaan liitto 2024).

Vähittäiskaupan suuryksikön kohdemerkinnällä (km) osoitetaan vähintään seudullisesti merkittävän vähittäiskaupan suuryksikön alue, joka ei sijoitu keskustatoimintojen alueelle. Vähittäiskaupan suuryksikön tarkempi sijoittuminen ja mitoitus on suunniteltava siten, ettei sillä ole merkittäviä haitallisia vaikutuksia keskusta-alueiden kaupallisiin palveluihin ja niiden kehittymiseen. Alueen käytön suunnittelussa on turvattava maakunnallisesti ja valtakunnallisesti arvokkaat kulttuuriympäristöt. Alueelle voidaan osoittaa yksi tai useampi merkitykseltään seudullinen vähittäiskaupan suuryksikkö tai myymäläkeskittymä. Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa alueen saavutettavuuteen myös joukko- ja kevyellä liikenteellä on kiinnitettävä erityistä huomiota. Vähittäiskaupan yhteenlaskettu enimmäiskerrosala Alajärven pohjoisen sisääntulotien alueella on 5000 k-m². Suuryksiköiden toteuttamisen ajoitus tulee yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa sitoa muun taajamarakenteen ja liikennejärjestelmien toteuttamiseen. (Etelä-Pohjanmaan liitto 2024).

Etelä-Pohjanmaan maakuntakaavassa km-kohdemerkinnän tulkinta perustuu yleispiirteisen suunnittelun lähtökohtaan. Kohdemerkintä voi siis kattaa yhtenäisen toiminnallisen alueen, vaikka aluetta halkoisi esimerkiksi valta- tai kantatie, rautatie tai joki. Alue tulee kuitenkin suunnitella kokonaisuutena huomioiden ja lieventäen esimerkiksi edellä mainittujen tekijöiden aiheuttamia estevaikutuksia liikennejärjestelyissä. (Etelä-Pohjanmaan liitto 2024).

2.2 Maankäyttö- ja rakennuslaki

Vähittäiskaupan suuryksikön ensisijainen sijaintipaikka on keskusta-alue, ellei muu sijainti kaupan palveluiden saavutettavuus huomioon ottaen ole perusteltu. Lisäksi merkitykseltään seudullisen vähittäiskaupan suuryksikön sijoittaminen maakuntakaavan keskustatoiminnoille tarkoitetun alueen ulkopuolelle edellyttää, että vähittäiskaupan suuryksikön sijoituspaikaksi tarkoitettu alue on maakuntakaavassa erityisesti osoitettu tähän tarkoitukseen. Vähittäiskaupan suuryksikköä ei saa sijoittaa maakunta- tai yleiskaavan keskustatoiminnoille tarkoitetun alueen ulkopuolelle, ellei alue ole asemakaavassa erityisesti osoitettu tätä tarkoitusta varten. Vähittäiskaupan suuryksikön lisäksi

säännökset koskevat myös olemassa olevan vähittäiskaupan myymälän laajentamista tai muuttamista vähittäiskaupan suuryksiköksi, vähittäiskaupan suuryksikön laajentamista sekä sellaista myymäläkeskittymää, joka vaikutuksiltaan on verrattavissa vähittäiskaupan suuryksikköön. Säännökset eivät kuitenkaan koske vähittäiskaupan myymälän, vähittäiskaupan suuryksikön tai myymäläkeskittymän laajentamista, joka ei ole merkittävä (MRL 71c §).

Maankäyttö- ja rakennuslain 71b §:ssä on esitetty maakunta- ja yleiskaavalle vähittäiskaupan suuryksiköitä koskevat erityiset sisältövaatimukset, joiden mukaan:

- Suunnitellulla maankäytöllä ei saa olla merkittäviä haitallisia vaikutuksia keskusta-alueiden kaupallisiin palveluihin ja niiden kehittämiseen
- Kaavassa osoitettavien kaupan alueiden on mahdollisuuksien mukaan oltava saavutettavissa joukkoliikenteellä ja kevyellä liikenteellä
- Suunnitellun maankäytön on edistettävä sellaisen kaupan palveluverkon kehitystä, jossa asiointimatkojen pituudet ovat kohtuullisia ja liikenteen haitat mahdollisimman vähäisiä

Toukokuun 2017 alussa voimaan tulleessa lakimuutoksessa vähittäiskaupan suuryksikön kokoraja nostettiin 2 000 kerrosneliömetristä 4 000 kerrosneliometriin sekä poistettiin velvoite osoittaa maakuntakaavan keskustatoimintojen alueella vähittäiskaupan suuryksiköiden enimmäismitoitus. Muutoksen jälkeen velvoitetta enimmäismitoituksen osoittamiseen sovelletaan vain maakuntakaavassa keskustatoimintojen alueiden ulkopuolelle erityisellä merkinnällä osoitettaviin vähittäiskaupan suuryksiköihin. Enimmäismitoitus voidaan osoittaa esimerkiksi tietyn maakuntakaavassa osoitetun vähittäiskaupan suuryksikköalueen enimmäiskerrosalana tai yksittäisen vähittäiskaupan suuryksikön enimmäiskerrosalana.

Lakimuutoksessa luovuttiin myös velvoitteesta ottaa huomioon kaupan laatu sijoitettaessa vähittäiskaupan suuryksikkö muualle kuin keskusta-alueelle. Laissa ei kuitenkaan ole nimenomaista kieltoa kaupan laadun (toimialan) huomioimisesta osana kaavaratkaisua. Vähittäiskaupan suuryksikön ensisijainen sijaintipaikka on lakimuutoksen jälkeenkin keskusta-alue. Suuryksikkö voidaan kuitenkin sijoittaa myös muualle edellyttäen, että kaupan palvelujen saavutettavuus otetaan huomioon sijoituksen perusteena. Saavutettavuudella tarkoitetaan kaupan palvelujen sijoittumista suhteessa asuinalueiden sijaintiin ja palvelujen käyttäjien mahdollisuuksiin saavuttaa nämä palvelut eri kulkuuodoilla. Sijoittumiseen muualle kuin keskustaan voi olla myös muita perusteita kuitenkin niin, että palvelujen saavutettavuus tulee aina ottaa huomioon. Muita perusteita voivat olla esimerkiksi toimivan kilpailun kehittymisen edistäminen ja erilaisten liiketoimintamallien kehittäminen.

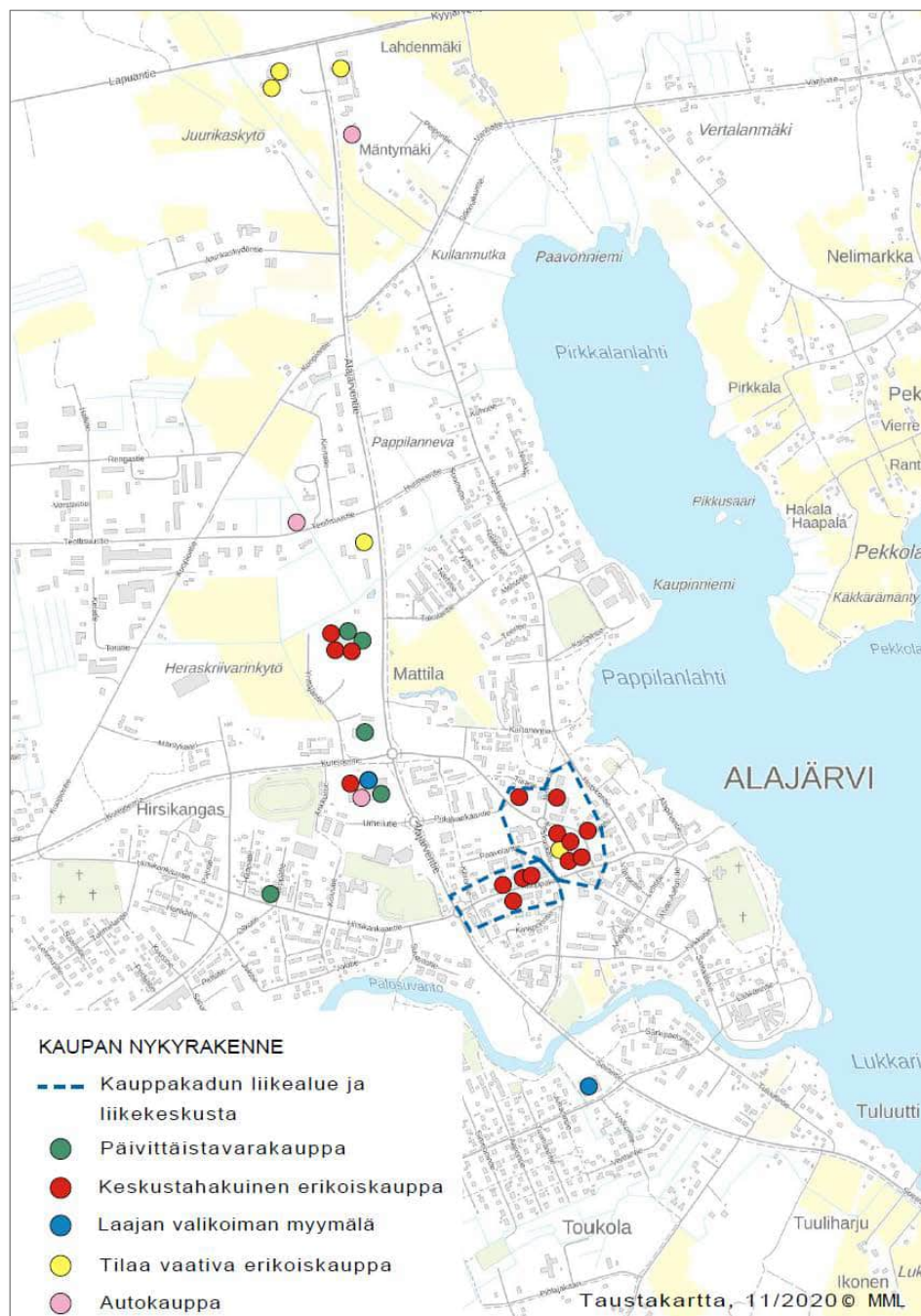
Toteutetut muutokset vähentävät merkittävästi niiden myymälöiden joukkoa, jotka kuuluvat vähittäiskaupan suuryksikköjä koskevan erityisen sijainnin ohjauksen piiriin. Lakimuutoksen myötä vähittäiskaupan suuryksikköjä koskeva sijainnin ohjaus on rajattu koskemaan vain niitä myymälöitä, joilla on yhdyskuntarakenteeseen, liikenteeseen tai kaupan palvelujen saavutettavuuteen kohdistuvia merkittäviä vaikutuksia. Tämä edistää kaupan palvelujen sijoittumista maakuntakaavassa keskustatoiminnoille tarkoitetuille alueille, kun näiden alueiden kaupan palveluja voidaan kehittää ilman vähittäiskaupan suuryksikköjen enimmäismitoituksesta johtuvaa rajoitusta.

Myös keskusta-alueen määrittelyä on lakimuutoksen yhteydessä tarkennettu. Keskusta-alueella tarkoitetaan maakunnan, kunnan tai sen osan toiminnallisesti keskeistä aluetta, jossa sijaitsee tiiviisti ja monipuolisesti keskustahakuisia palvelutoimintoja, kuten erikoiskauppaa, päivittäistavara-kauppaa, vapaa-ajan palveluja ja julkisia palveluja sekä merkittävässä määrin eri toimialojen työpaikkoja ja asutusta. Keskusta-alue on hyvin saavutettavissa ja sinne on hyvät liikenneyhteydet ympäröiviltä asuinalueilta. Keskusta-alue on kunnan keskustaajaman tai sen alakeskuksen osa-alue ja keskusta-alueita ympäröi aina taajama-alue. Olemassa olevat keskusta-alueet, niiden mahdolliset laajennusalueet sekä uudet keskusta-alueet voidaan osoittaa maakunta- ja yleiskaavassa keskustatoimintojen alueina (HE 251/2016 vp).

3. KAUPAN TARJONTA, KYSYNTÄ JA TRENDIT

3.1 Kaupan tarjonta: kaupan palvelut Alajärven keskustassa

Alajärven keskustassa ja sen ympäristössä Lapuantielle asti toimii nykyisin viisi päivittäistavaramyymälää: K-supermarket, K-market, S-market, Lidl ja ABC-myymäla (kuva 1). Erikoiskaupan myymälöitä keskustassa on 22. Toimialoilla, jotka sisältävät pääosin tilaa vaativan erikoiskaupan myymälöitä (huonekalu-, kodintekniikka- ja rautakauppa sekä muu tilaa vaativa kauppa kuten puutarha-alan kauppa ja venekauppa) toimii 5 myymälää. Auto- ja autotarvikekaupan alalla toimi lisäksi 3 myymälää. Keskustahakuiseen erikoiskaupan toimialoilla kaupungissa toimii yhteensä 17 myymälää. Keskustahakuiseen erikoiskauppaan kuuluvat Alkot, apteekit, kosmetiikkamyymälät ym., muotikaupat, tietotekniset erikoiskaupat sekä ns. pienet erikoiskaupat kuten optikot, kelloliikkeet ja kukkakaupat. Keskustassa toimii lisäksi kaksi laajan tavaravalikoiman myymälää (Halpa-Halli ja Tokmanni).

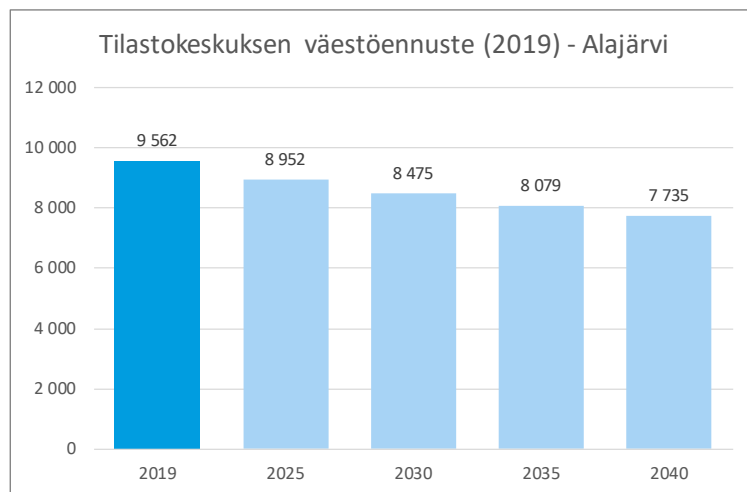
Kuva 1 Vähittäiskaupan myymälät (Alajärven kaupunki 2020).

3.2 Kaupan palvelujen kysyntä

3.2.1 Väestö

Etelä-Pohjanmaan väestö painottuu nykyisin ja väestökasvu suuntautuu jatkossa entistä enemmän Seinäjoen seudulle. Muilla alueilla väkiluvun odotetaan pienenevän, mutta Seinäjoen seudun kasvun vuoksi pysyvän koko maakunnan tasolla suunnilleen nykyisellään (Etelä-Pohjanmaan liitto 2015). Alajärvellä tämä kehitys näkyy siinä, että kun kaupungin asukasluku vuonna 2015 oli noin 10 000, vuoden 2019 lopussa väestömäärä oli noin 9 600. Tilastokeskuksen väestöennusteen mukaan Alajärven väestömäärä on noin 8 500 vuonna 2030 ja noin 7 700 vuonna 2040 (kuva 2).

Kaupan kehityksen kannalta tämä merkitsee kysynnän vähenemistä, mutta kulutuksen kasvu ja naapurikunnista Alajärvelle virtaava ostovoima paikkaavat tilannetta. Lisäksi on muistettava, että Tilastokeskuksen väestöennuste on ns. demografinen trendilaskelma, jossa lasketaan mikä olisi alueen tuleva väestö, jos viime vuosien väestökehitys jatkuisi samanlaisena. Se ei ota huomioon mahdollisia muutoksia, tavoitteita tai toimenpiteitä, joilla kunnat voivat pyrkiä vaikuttamaan myönteisesti tulevaan väestökehitykseen.

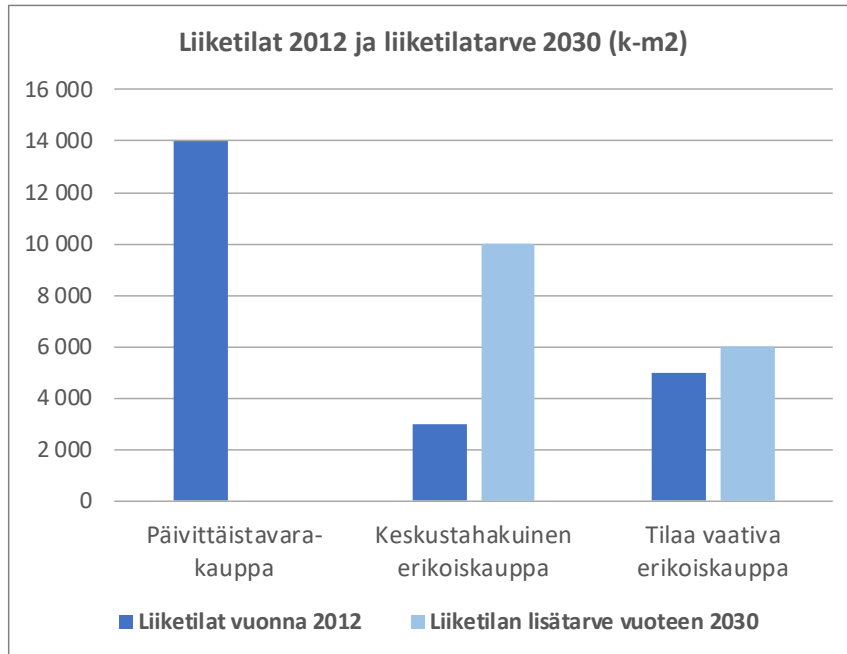

Kuva 2 Alajärven väestökehitys 2019–2040 (www.tilastokeskus.fi).

3.2.2 Liiketilan laskennallinen lisätarve

Liiketilan lisätarve Alajärvellä vuoteen 2030 on keskustahakuisessa erikoiskaupassa suuruusluokkaa 10 000 k-m² ja tilaa vaativassa erikoiskaupassa 6 000 k-m². Päivittäistavarakaupassa ei ole liiketilan lisätarvetta: päivittäistavarakaupan mitoituksen suuruus ja toisaalta korkea laskennallinen myyntitehokkuus suhteessa erikois kauppaan aiheuttaa sen, että Alajärvellä päivittäistavarakaupan laskennallinen mitoitus on jo saavutettu. Vuonna 2012 Alajärvellä oli noin 14 000 k-m² päivittäistavarakaupan liiketilaa. Etelä-Pohjanmaalla on Suomen maakunnista ostovoimaan suhteutettuna eniten päivittäistavarakaupan pinta-alaa. Etelä-Pohjanmaalle on tyypillistä, että suhteellisen suuri osa vähittäiskaupan sijaintirakennuksista on päivittäistavarakaupan yksiköitä (Etelä-Pohjanmaan liitto 2015).

Arvioitua liiketilatarpeen lisäystä voidaan keskustahakuisen erikoiskaupan osalta pitää suurena. Vuonna 2012 Alajärvellä oli keskustahakuisen erikoiskaupan liiketilaa noin 2 700 k-m² (Etelä-Pohjanmaan liitto 2015). Arvioitu liiketilan lisätarve siis kolminkertaistaisi vuoden 2012 tilanteen kerrosalan. Arvioidun liiketilan lisätarpeen suuruutta voidaan hahmottaa myös seuraavasti: jos myymälän koko on 500 k-m² (keskimäärin iso tila keskustahakuisen erikoiskaupan myymälälle), 10 000 k-m² merkitsee noin 20 myymälää. Nykyään keskustahakuisen erikoiskaupan toimialoilla kaupungissa toimii 17 myymälää. Tilaa vaativan erikoiskaupan kerrosala Alajärvellä vuonna 2012 oli noin 5 000 k-m² eli arvioitu lisätarve vuoteen 2030 tuplaisi kerrosalan. Alajärven kaavoituksessa ei näin ollen ole välttämättä syytä pyrkiä "täyttämään" arvioitua liiketilatarvetta, vaan etsimään sellaisia alueita/paikkoja, jotka tarjoavat parhaat toimintaedellytykset uudelle liiketoiminnalle.

Kuva 3 Alajärven vähittäiskaupan liiketilat vuonna 2012 ja liiketilantarve vuoteen 2030 (Etelä-Pohjanmaan liitto 2015).

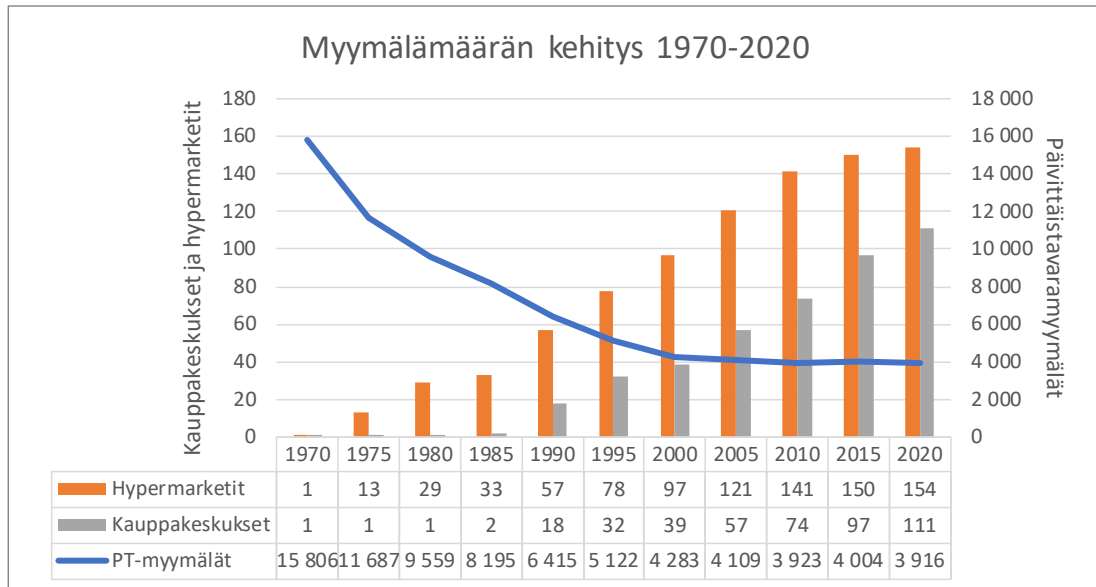
3.2.3 Ostovoiman siirtymä

Ostovoiman siirtymä on kunkin alueen vähittäiskaupan myynnin ja ostovoiman erotus. Kuluttajat eivät tee kaikkia ostoksia omalta paikkakunnalta, vaan osa ostoksista tehdään oman asuinalueen ja oman kunnan ulkopuolelta. Vastaavasti muualla asuvat tuovat asianomaiselle paikkakunnalle ulkopuolista ostovoimaa. Kun ostovoiman siirtymä on positiivinen eli myynti on suurempi kuin ostovoima, kaupan palvelut ovat vetovoimaisia ja saavat ostovoimaa muualta. Kun ostovoiman siirtymä on negatiivinen eli myynti on pienempi kuin ostovoima, ostovoimaa siirtyy muualle.

Alajärvi on Järviseudun seutukunnan keskus. Sen lähialueilla ei ole vastaavan kokoisia kaupan alueita ja siksi sillä on myös tulevaisuudessa merkittävä asema kaupan keskuksena. Päivittäistavara-kaupassa Alajärven myynti vuonna 2012 oli kuudenneksi ja erikoiskaupassa seitsemänneksi suurinta Etelä-Pohjanmaan kunnista. Päivittäistavarakaupassa Alajärvi imee jonkin verran ostovoimaa ympäröiviltä alueilta, mutta erikoistavaran ostovoiman siirtymä on negatiivinen. Erikoistavaran ostovirroista Alajärvi kilpailee Seinäjoen (68 km), Lapuan (46 km), Kyyjärven (42 km, kauppakeskus Paletti) ja Tuurin (70 km, Kyläkauppa Keskinen Oy) kanssa (Etelä-Pohjanmaan liitto 2015).

3.3 Kaupan trendejä

Vähittäiskaupan rakenne on keskittynyt ja ketjuuntunut voimakkaasti. Suuryksiköiden määrä (kauppakeskukset, hypermarketit) on kasvanut ja vastaavasti pienempien myymälöiden määrä on laskenut. Erityisesti 2010-luvulla trendi on kuitenkin tasoittunut ja eräänlaisena vastatrendinä on havaittavissa erityisesti hyvän päivittäistavaravalikoiman supermarket-kokoluokan myymälöiden merkityksen kasvu sekä toisaalta hiljaisena signaalina pienempien paikallisten lähipalveluiden paluu kaupunkien katukuvaan (esimerkiksi pienemmät liha- ja kalaliikkeet sekä leipomot).

Kuva 4 Myymälämäärän kehitys Suomessa 1970–2020.

Suomalaiset ostivat vuonna 2018 koti- ja ulkomaisista verkkokaupoista yhteensä noin 2,9 miljardin euron edestä vähittäiskaupan tuotteita. Vuonna 2018 noin 47 % suomalaisista oli ostanut jotain netistä viimeksi kuluneiden kolmen kuukauden aikana. Iältään 35–44-vuotiaista nettiostoksia oli tehnyt kolme neljästä. Verkkokaupan myynti kasvoi 2017–2018 noin 6 % ja ennustettu kasvu vuodelle 2019 oli 8 %. Verkkokaupan kasvu on selkeästi nopeampaa kuin vähittäiskaupan keskimäärin. Nettikauppa ja nettikaupan jakelu synnyttää uusia tarpeita liikkumiselle ja toimituksille (esimerkiksi drone-jakelu, pakettiautomaatit, palveluteiset ja kylmäsäilytys, jotka synnyttävät tarpeen innovatiivisille last-mile -ratkaisuille ja smart-teknologian hyödyntämiselle).

Päivittäistavarakaupassa verkkokaupan osuus markkinasta on vain 0,4 %, mutta myynti voimakkaassa kasvussa. Päivittäistavarakaupassa digitalisaatio mahdollistaa myös mm. kaupat ilman henkilökuntaa sekä esimerkiksi robottijakelun. Päivittäistavarakaupassa verkkokaupan kehityksen edellytyksenä on kuitenkin edelleen se, että kuljetuspalvelut saadaan logistisesti ja taloudellisesti kannattavaksi ja että myös tavaroiden vastaanottopää kehittyä. Tämä tarkoittaa sitä, että taloissa on riittävät ja tarkoitukseen soveltuvat tavaroiden vastaanottotilat.

Nettikauppa ja -palvelut sekä virtuaalikulutus vähentävät tarvetta fyysisille liiketoimiltoille. Osin liiketilatarve siirtyy erilaisiin varasto- ja logistiikkatiloihin, joista verkkokauppatoimitukset lähetetään asiakkaille. Vähittäiskaupan siirtyminen verkkoon saattaa heikentää vähittäiskaupan fyysistä palvelutarjontaa pitkällä tähtäimellä. Toisaalta nettikauppa luo kuluttajille myös paljon mahdollisuuksia, koska tuotteiden tilaaminen syrjäseuduille helpottuu ja kuluttajalla on helposti saatavilla laaja ja monipuolinen tarjonta. Erilaisia kokeiluita jakelujärjestelmien kehittämisestä onkin käynnissä, esimerkiksi Posti on kokeillut robottikopterien käyttöä tavaroiden kuljetuksessa ja ruokaostosten toimitukseen suunniteltuja postilaatikoita haja-asutusalueilla.

Tarjontaa muokkaamalla ja laajentamalla kauppa pyrkii vastaamaan liiketoiminnassaan kysynnässä tapahtuviin muutoksiin. Toisaalta tarjonnassa tapahtuvat muutokset ovat myös seurausta kaupan pyrkimyksistä tehostaa toimintaansa ja hakea kilpailuetua suhteessa muihin toimijoihin. Myös teknologinen kehitys luo mahdollisuuksia uusille konsepteille ja edellytyksiä toimia uusia tai useita tarjontakanavia pitkin.

Verkkokaupan vaikutuksesta myymälätilan tarpeeseen ei ole julkaistu tutkimuksia. Koko vähittäiskaupan tasolla verkkokauppa ei todennäköisesti vielä ole vaikuttanut oleellisesti liiketilamäärään. Vaikka verkkokaupan rooli on kasvanut, myös liiketilojen määrä on ollut kasvussa. Kaupan investointihankkeiden valossa voidaan sanoa, että kauppa uskoo yhä perinteiseen liiketilaan. Kaupassa-käynti ei ole vain tavaroiden noutoa, vaan siihen sisältyy myös sosiaalisia kontakteja, fyysisten

tuotteiden vertailumahdollisuuksia jne. Kauppa-asiointi ei lopu tulevaisuudessakaan. Verkkokauppa ei siten tule vähentämään liiketilatarvetta ainakaan suoraan myynnin suhteessa.

Kiristyvän kilpailun myötä vähittäiskaupassa korostuu myyntitehokkuus (€/m²) entistä tärkeämpänä mittarina. Myymäläverkoston rakenteessa tämä tarkoittaa enemmän pienen mittakaavan konsepteja, joiden investoinnit ja sitä myötä myös riskit ovat pienempiä. Samalla tämä tarkoittaa parempia edellytyksiä optimoida myymäläverkon tiheyttä, niin että voidaan sijoittua lähemmäksi kuluttajaa ja reagoida nopeammin väestön rakenteessa tapahtuviin muutoksiin. Kaupan myymäläkoko on kasvanut pitkään samalla, kun myymäläverkosto on harventunut, mutta kehitys on nyt kääntynyt päinvastaiseen suuntaan ja esimerkiksi kaupan keskusliikkeet panostavat lähikauppa-konseptien kehittämiseen.

Kaupan konsepteissa nopeasti tapahtuvien muutosten myötä tulevaisuuden trendinä on myös laajemmin ottaen tilojen elinkaaren lyheneminen. Tulevaisuuden myymälärakennuksissa korostuvat tilojen joustavuus ja monikäyttöisyys - tilojen on oltava muuntautumiskykyisiä ja kaupan konsepteissa tapahtuviin muutoksiin on pystyttävä vastaamaan nopeasti. Yksi merkittävä tilojen käyttöön liittyvä trendi on myös palvelujen määrän lisääntyminen: yksityiset ja julkiset hyvinvointi-, viihde- ja kulttuuripalvelut sijoittuvat entistä enemmän esimerkiksi kauppakeskusten yhteyteen.

Internetin vuoksi kuluttajien vaatimukset fyysisiä myymälöitä kohtaan ovat kasvaneet. Kun myymälään tullaan paikan päälle, myymälämiljööltä odotetaan entistä enemmän (ns. elämyksellisyys). Kivijalkakaupat muuttuvat enemmän hybrideiksi, mikä merkitsee vähittäiskaupan ja palveluiden sekoittumista ja myymälöihin liittyvien oheispalvelujen kasvua (esimerkiksi kahvilat, ajanviettopalvelut, Shop-in-shop-konseptit, outletit ja pop up-myymälät). Myymälässä pitää olla jotain, mitä nettikauppa ei tarjoa - esimerkiksi se, että tuotteet saa heti mukaan. Erityisesti ruokakaupassa logistiikka ei toimi vielä kunnolla ja suorat kotiinkuljetukset ovat kalliita eli on halvempaa noutaa tuotteet kotimatalla noutopisteestä.

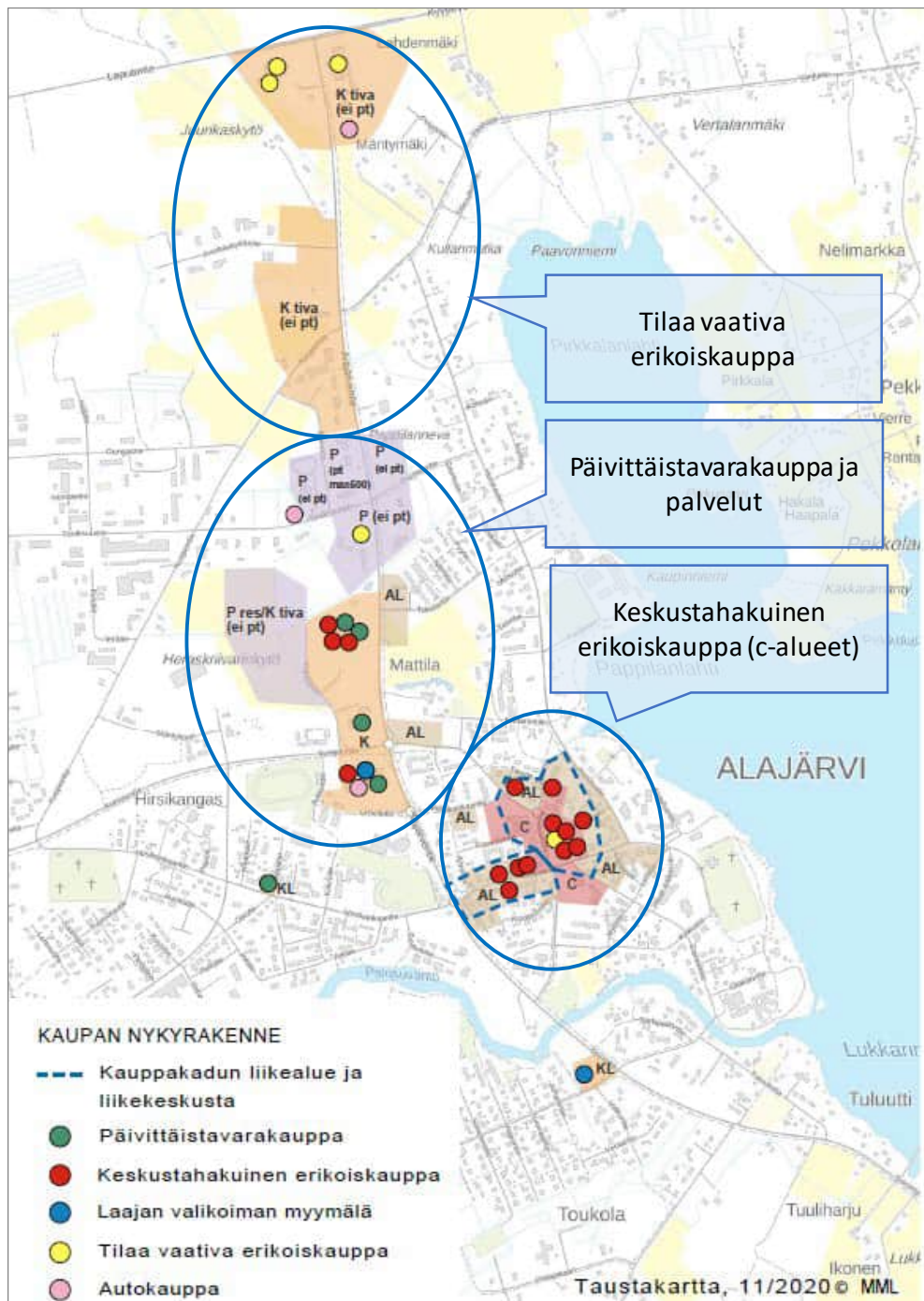
Kauppakeskusten ja kivijalkakauppojen tulevaisuuteen liittyy myös toiminnan tehostaminen ja liiketilojen pienentäminen: nettikaupan vaikutukset (osa valikoimasta netissä) ja toiminnan tehostaminen yleisesti sekä tasapainoilu riittävän myymälävalikoiman ja liiketilatehokkuuden välillä. Suomessa kaupat ovat tyypillisesti suurempia kuin muualla maailmassa.

4. KAUPAN SIJOITTUMISEN SALLIVAT OSAYLEISKAAVAMERKINNÄT

4.1 Aluekokonaisuudet

Kaupan sijoittumisen sallivat merkinnät muodostavat kolme toiminnallista vyöhykettä (kuva 5): tilaa vaativan erikoiskaupan vyöhyke, päivittäistavarakaupan ja palvelujen vyöhyke sekä keskustahakuinen erikoiskaupan vyöhyke. Tämä rakenne on selkeä, nykyiseen kaupan eri toimialojen sijoittumiseen pohjautuva ja niiden toimintaa tukeva ratkaisu.

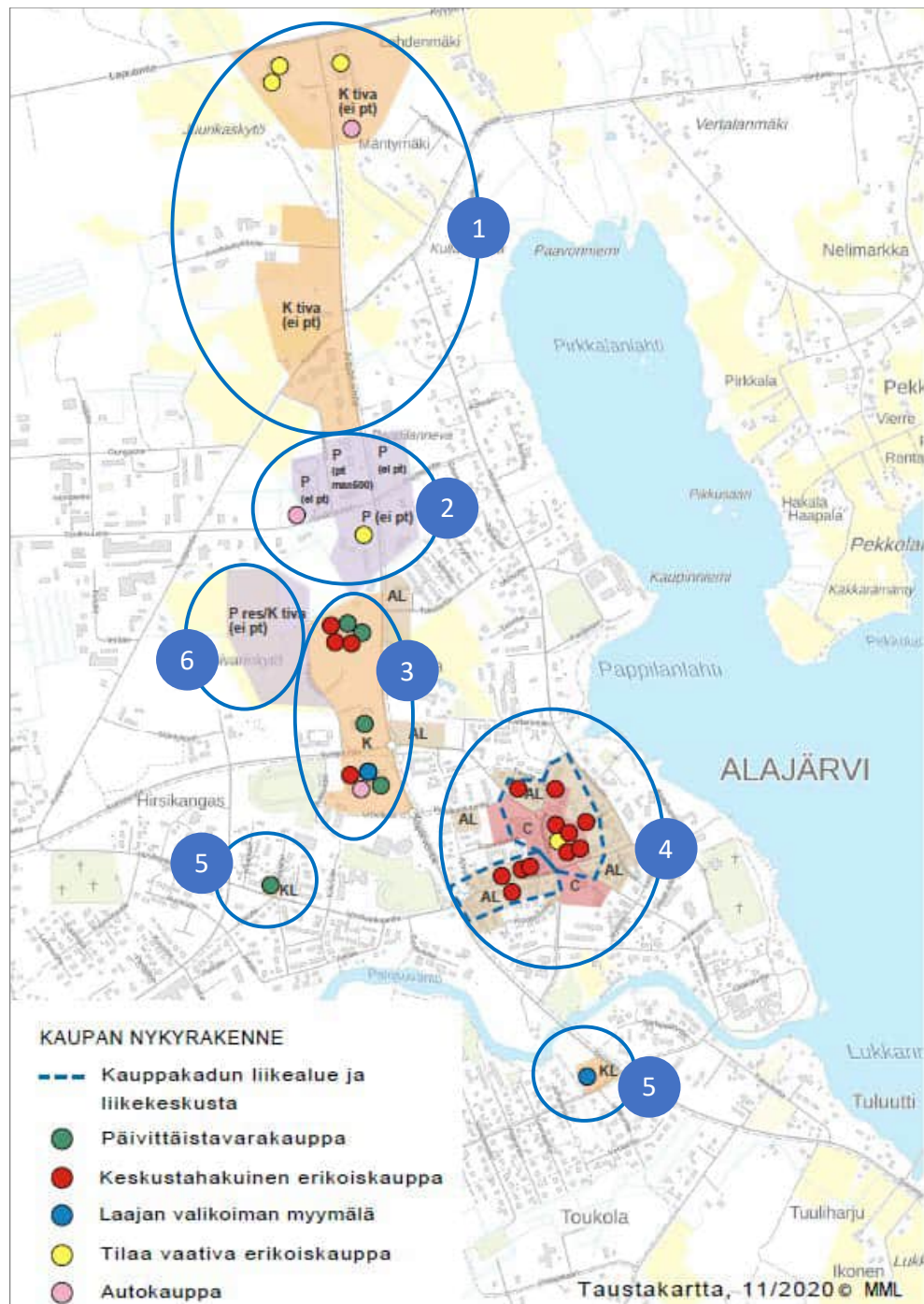
Maankäyttö- ja rakennuslakiin 2017 tehtyjen muutosten yhtenä tavoitteena oli parantaa kaupan toimialan edellytyksiä kehittää toimintaansa keskusta-alueiden ulkopuolella ilman vähittäiskaupan suuryksikön laadun huomioon ottamiseen liittyvää rajoitusta (HE 251/2016 vp). Osayleiskaavan kaupan ratkaisu noudattaa tätä tavoitetta.

Kuva 5 Kaupan sijoittumisen sallivat merkinnät kolmena toiminnallisena vyöhykkeenä.

4.2 Toiminnalliset osa-alueet

Aluekokonaisuudet antavat yleiskuvan kaavamerkintöjen luonteesta ja merkityksestä kaupan toimintaedellytysten kehittämiseen. Tarkempaa tarkastelua varten kaavamerkinnät voidaan jakaa kuuteen toiminnalliseen alueeseen (kuva 6).

Kuva 6 Kaupan sijoittumisen sallivat merkinnät kuutena toiminnallisena alueena.

1. Tilaa vaativan erikoiskaupan alue

Nimensä mukaisesti tilaa vaativa erikoiskauppa tarvitsee toiminnalleen isot tilat sekä rakennuksina että usein pihatiloina. Myynnissä olevat tavarat ovat pääosin isokokoisia kuten autot, huonekalut ja rakennustarvikkeet. Ne vaativat isot varastot, raskaat kuljetukset ja kotiinkuljetukseen usein auton. Paljon tilaa vaativa erikoiskauppa hakeutuu useimmiten keskustojen ulkopuolelle. Sijoittumispää-

tökseen vaikuttavat tilatarpeen lisäksi mm. maan hinta sekä tilojen neliövuokra - keskustojen myymälätilat ovat yleensä niille liian pieniä ja kalliita. Myymälöiden toiminta edellyttää myös hyviä liikenneyhteyksiä ja näkyvää sijaintipaikkaa. Tilaa vaativa erikoiskauppa keskittyy yleensä omille alueilleen, jolloin ne hyötyvät muiden samantyyppisten liikkeiden läheisyydestä.

Osayleiskaavaratkaisu – tilaa vaativan erikoiskaupan sallivien kaavamerkintöjen sijoittaminen Alajärventien varteen sekä Alajärventien ja valtatie 16 risteysalueelle - tukee edellä mainittuja tilaa vaativan erikoiskaupan sijoittumisperiaatteita. Mahdollinen saman toimialan myymälöiden (esimerkiksi rautakauppojen) lähekkäinen sijoittuminen synnyttää kilpailua, mutta toisaalta suurempi tarjonta myös houkuttelee alueelle enemmän asiakkaita. Asiakkaiden kannalta katsottuna kyse on positiivisesta kilpailusta. Maankäyttö- ja rakennuslakiin 2017 tehtyjen muutosten yhtenä tavoitteena oli lisätä elinkeinoelämän toimintaedellytyksiä kaupan kehittämisessä ja edistää toimivan kilpailun kehittymistä (HE 251/2016 vp). Osayleiskaavan kaupan ratkaisu noudattaa tätä tavoitetta. Asiakkaiden kannalta katsottuna myös tilaa vaativan erikoiskaupan palvelujen fyysinen ja koettu saavutettavuus paranee kaavan mahdollistaman tilaa vaativan erikoiskaupan tarjonnan lisääntymisen myötä.

Maakuntakaavan mukainen vähittäiskaupan yhteenlaskettu enimmäiskerrosala Alajärven pohjoisen sisääntulotien alueella on 5 000 k-m².

2. Palvelujen alue

Alueen kehittäminen pääasiassa muiden kuin kaupallisten palvelujen alueena ja vähäinen päivittäistavarakaupan kerrosala eivät vaikuta kaupan toimintaedellytyksiin muilla alueilla. Laajamittainen päivittäistavarakauppa ja etenkin keskustahakuinen erikoiskauppa saattaisi vaikuttaa kielteisesti Kauppakadun liikealueen ja liikekeskustan kaupan palvelujen toiminta- ja kehittymisedellytyksiin.

3. Päivittäistavarakaupan alue

Ensisijaisesti päivittäistavarakaupan alue, mutta alueelle voi sijoittua myös keskustan läheisyyteen soveltuvan erikoiskaupan myymälöitä. Tällaisia ovat esimerkiksi laajan tavaravalikoiman myymälät ja kooltaan suuret urheilukaupat sekä muut sellaiset myymälät, jotka eivät kokonsa puolesta mahdu keskustaan. Mittava keskustahakuisen erikoiskaupan sijoittuminen alueelle saattaisi vaikuttaa kielteisesti Kauppakadun liikealueen ja liikekeskustan kaupan palvelujen toiminta- ja kehittymisedellytyksiin.

”Perinteisesti” päivittäistavarakaupan ensisijaiset sijoittumispaikat ovat keskustat ja asuinalueet, mutta Alajärvellä kehitys on johtanut päivittäistavaramyymälöiden sijoittumiseen omaksi keskittymäkseen liikekeskustan ulkopuolelle. Päivittäistavarakaupan sijainti keskustan ulkopuolella ja muualla kuin asuinalueilla on toteutunut myös monessa muussa Suomen kunnassa. Mikäli Alajärvelle olisi tulossa uusi päivittäistavaraa myyvä kauppa (lähinnä Minimani), sille voisi pyrkiä tarjoamaan sijaintipaikkaa päivittäistavarakaupan alueen lisäksi myös keskustassa, jolloin se tukisi Kauppakadun liikealueen ja liikekeskustan keskustahakuista erikoiskauppaa.

4. Liikekeskusta ja Kauppakadun liikealue

Liikekeskusta ja Kauppakadun liikealue ovat ensisijaisia keskustahakuisen erikoiskaupan ja kaupallisten palvelujen sijoittumisalueita. Kehittymistä rajoittaa kuitenkin se, että keskustaan vaikea mahdollistaa mittavaa uutta liiketilarakentamista. Uuden keskustahakuisen erikoiskaupan ja kaupallisten palvelujen sijoittuminen liikekeskustan ja Kauppakadun liikealueen ulkopuolelle toisi kuitenkin mukanaan vaaran keskustan näivettymisestä. Tällaisesta kehityksestä on lukuisia esimerkkejä eri puolilta Suomea. Keskustaa elinvoimaisena pidettäessä on myös muistettava, että keskustojen kehitykseen vaikuttavat hyvin monet tekijät. Keskustojen kaupallinen vetovoima ja elävyyksyys ovat riippuvaisia kaupan palvelutarjonnan lisäksi myös mm. kulttuuri-, viihde- ja ravintolapalvelujen ja julkisten palvelujen tarjonnan monipuolisuudesta sekä liikenne- ja pysäköintijärjestelyjen toimivuudesta, viihtyisästä fyysisestä ympäristöstä jne.

5. Halpa-Hallin ja K-marketin seudut

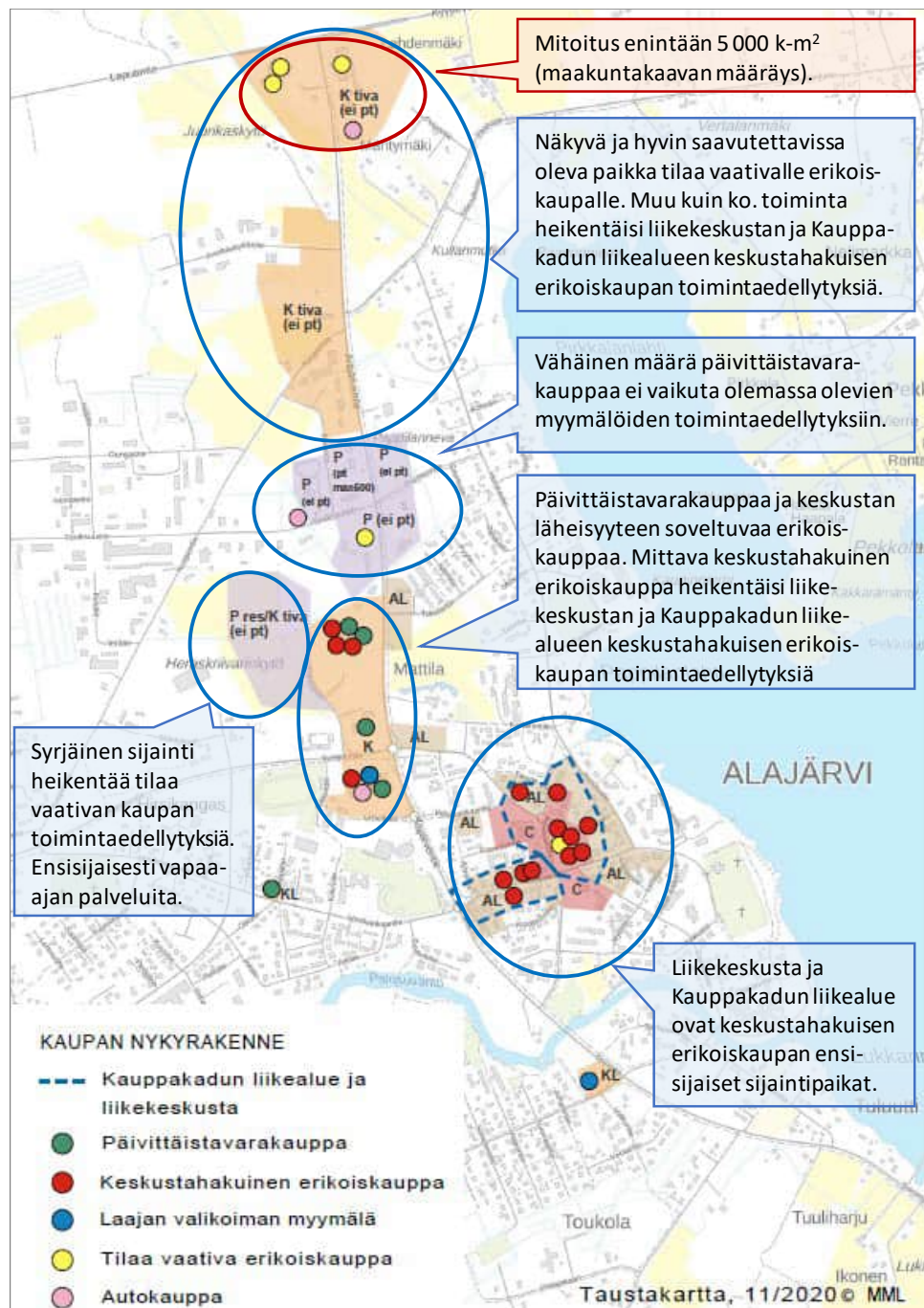
Kaavamerkinnät mahdollistavat alueiden nykyisen kaupan toiminnan tukemisen.

6. Reservialue

Alue ei täysin täytä tilaa vaativan erikoiskaupan sijoittumisedellytyksiä (saavutettavuus ja näkyvyys), mutta voi toimia tilaa vaativan erikoiskaupan reservialueena. Luontevammin alue soveltuu-kin vapaa-ajan palvelujen käyttöön, esimerkiksi suurten urheiluhallien rakentamiseen, joille ei enää ole tilaa keskeisemmällä alueilla.

4.3 Yhteenveto kaupan sijoittumisesta

Kaupan sijoittumisen sallivien osayleiskaavamerkintöjen merkitys ja vaikutus kaupan toiminta- ja kehittumisedellytyksiin voidaan tiivistää seuraavasti (kuva 7):

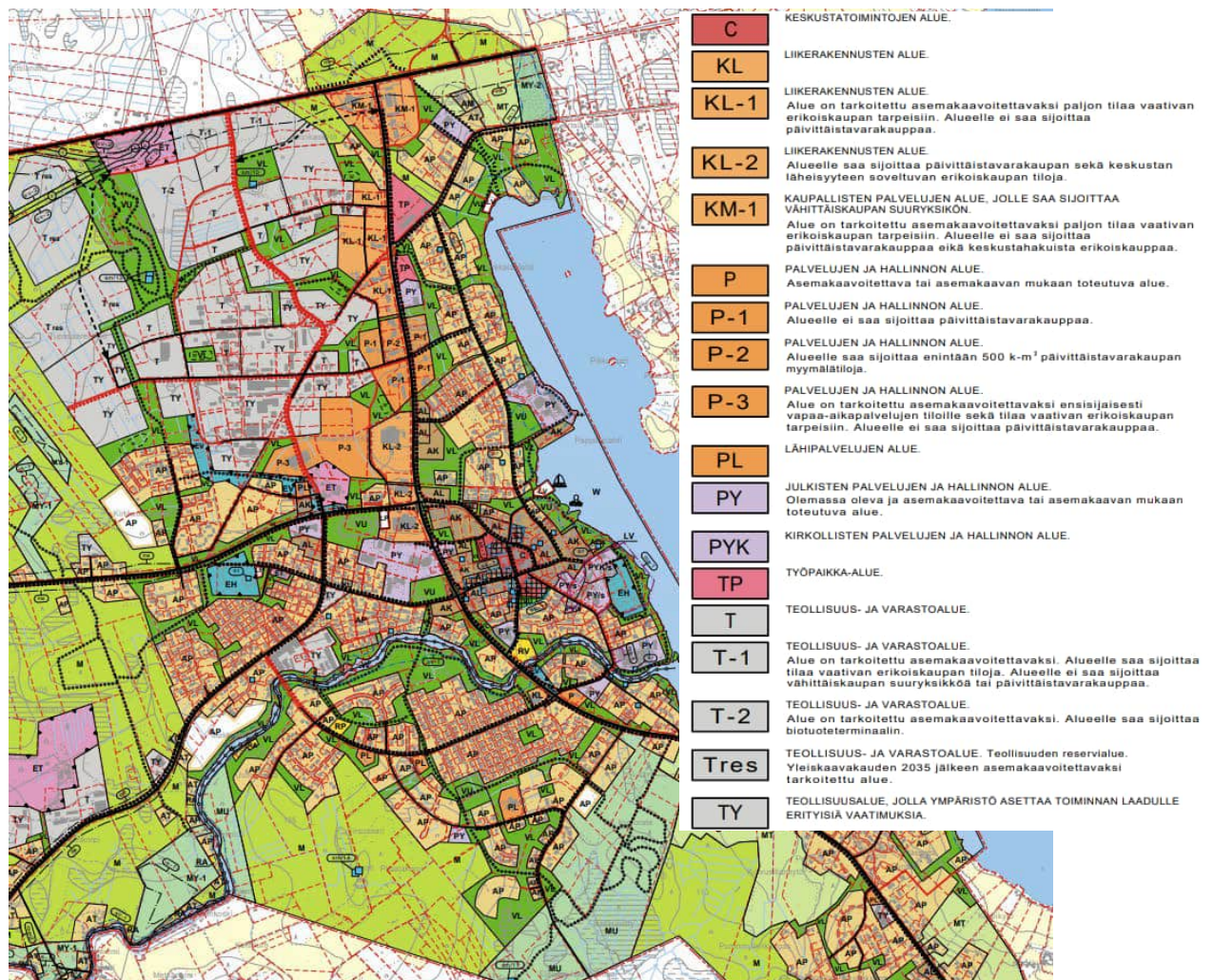

Kuva 7 Yhteenveto kaupan sijoittumisen sallivista merkinnöistä.

5. OSAYLEISKAAVAN KAUPALLISTEN VAIKUTUSTEN ARVIOINTI

Kaupallisessa selvityksessä on laadittu vaikutusten arviointi osayleiskaavan kaavaehdotuksen kaupan ratkaisusta. Arvioitava kaavaehdotus on esitetty alla. Kaupalliset määräykset koskevat erityisesti seuraavia kaavamerkintöjä:

- C: Keskustatoimintojen alue
- KL: Liikerakennusten alue
 - o KL-1: Alue on tarkoitettu asemakaavoitettavaksi paljon tilaa vaativan erikoiskaupan tarpeisiin. Alueelle ei saa sijoittaa päivittäistavara kauppaa.
 - o KL-2: Alueelle saa sijoittaa päivittäistavara kaupan sekä keskustan läheisyyteen sijoittuvan erikoiskaupan tiloja.
- KM-1: Kaupallisten palveluiden alue, jolle saa sijoittaa vähittäiskaupan suuryksikön. Alue on tarkoitettu asemakaavoitettavaksi paljon tilaa vaativan erikoiskaupan tarpeisiin. Alueelle ei saa sijoittaa päivittäistavara kauppaa eikä keskustahakuista erikoiskauppaa.
- P: Palvelujen ja hallinnon alue
 - o P-1: Alueelle ei saa sijoittaa päivittäistavara kauppaa.
 - o P-2: Alueelle saa sijoittaa enintään 500 k-m² päivittäistavara kaupan myymälätiloja.
 - o P-3: Alue on tarkoitettu asemakaavoitettavaksi ensisijaisesti vapaa-aikapalvelujen tiloille sekä tilaa vaativan erikoiskaupan tarpeisiin. Alueelle ei saa sijoittaa päivittäistavara kauppaa.

Kuva 8 Ote yleiskaavaehdotuksesta 3.12.2024.

Seuraavassa taulukossa on arvioitu Alajärven keskustan ja lähiympäristön osayleiskaavan vaikutuksia teemakohtaisesti.

Vaikutukset alue- ja yhdyskuntarakenteeseen	
Aluerakenne	<p>Aluerakenteella tarkoitetaan laajempien alueiden kuten esimerkiksi maakuntien ja maakuntien osien rakennetta. Osayleiskaavan alue on pääsääntöisesti osa Alajärven keskustaajaman vyöhykettä ja Etelä-Pohjanmaan taajamarakennetta.</p> <p>Osayleiskaavan vaikutukset ovat mahdollistettavan kaupallisen tarjonnan luonteen ja mitoituksen vuoksi pääasiassa paikallisia, eikä hanke vaikuta aluerakenteeseen tai aluerakenteen dynamiikkaan. Seudulliset vaikutukset on tunnistettu Etelä-Pohjanmaan maakuntakaavassa, jossa kaupallisina keskuksina on tunnistettu Alajärven keskusta C ja keskustaajaman pohjoisen sisääntuloväylän varteen sijoittuva KM-alue, joka mahdollistaa 5000 k-m² laajuisen vähittäiskaupan toteutumisen. Aluerakenteella tarkoitetaan laajempien alueiden kuten esimerkiksi maakuntien ja maakuntien osien rakennetta.</p> <p>Osayleiskaava-alueen kaupallisiin palveluihin kohdistuu ensisijaisesti Alajärven asukkaiden kysyntää. Alueen maankäytön kehittyminen ja väestö- ja työpaikamäärän kehittyminen edesauttaa myös kaupan palveluiden kehittymistä vyöhykkeellä.</p>
Yhdyskuntarakenne	<p>Yhdyskuntarakenteella tarkoitetaan työssäkäyntialueen, kaupunkiseudun, kaupungin, kaupunginosan tai muun taajaman sisäistä rakennetta.</p> <p>Osayleiskaavalla ei ole vähittäiskaupan näkökulmasta yhdyskuntarakennetta hajauttavaa vaikutusta, vaan kaupalliset toiminnot sijoittuvat tiiviisti osaksi olemassa olevaa ympäristöä ja liikennejärjestelmää. Kaavassa ei osoiteta uusia kaupan alueita keskustan ulkopuolelle.</p> <p>Kestävän yhdyskuntarakenteen näkökulmasta keskustaajaman kehittäminen osayleiskaavan mukaisesti tukee asiointiliikkumisen ratkaisujen painottumista autoliikenteen lisäksi kestäviin liikkumisen muotoihin.</p>
Kaavati-lanne ja kaupan sääntely	<p>Alajärven keskustan osayleiskaavassa vähittäiskaupan suuryksikön alaraja on maakuntakaavan mukaisesti 4 000 k-m² ja erikoiskaupassa 5 000 k-m². Pohjoisen sisääntuloväylän yhteydessä sijaitsevassa KM-merkinnässä enimmäismitoitus on 5 000 k-m².</p> <p>Osayleiskaava on laadittu perustuen maakuntakaavan kaupan ohjaukseen ja sen osoittamiin seudullisesti merkittävän vähittäiskaupan sijaintipaikkoihin. Kaavassa ei ole osoitettu tarkempaa vähittäiskaupan kokonaismitoitusta aluekohtaisesti, mikä jättää mitoituksen kokonaisratkaisun asemakaavatasolla päätettäväksi. Alueella on mahdollistettu vähittäiskaupan suuryksiköitä ainoastaan maakuntakaavan KM-alueella sisääntuloväylän yhteydessä.</p>
Vaikutukset vähittäiskauppaan	
Uusi liikerakentaminen suhteessa liiketilarpeeseen	<p>Liiketilan lisatarve Alajärvellä vuoteen 2030 on keskustahakuisessa erikoiskaupassa suuruusluokkaa 10 000 k-m² ja tilaa vaativassa erikoiskaupassa 6 000 k-m². Päivittäistavarakaupassa ei ole liiketilan lisatarvetta: päivittäistavarakaupan mitoituksen suuruus ja toisaalta korkea laskennallinen myyntitehokkuus suhteessa erikoiskauppaan aiheuttaa sen, että Alajärvellä päivittäistavarakaupan laskennallinen mitoitus on jo saavutettu.</p> <p>Kaavalla ohjataan erityisesti erikoiskaupan yksiköiden sijoittumista. Päivittäistavarakaupan mahdollistavia KL-2 –kaavamerkintöjä on kohdistettu erityisesti nykyisiin päivittäistavarakaupan alueisiin. P-2 –merkinnällä osoitetulle alueelle voi sijoittaa</p>

	<p>enintään 500 k-m² päivittäistavarakaupan tiloja. Yleiskaavassa on tarkoituksenmukaista osoittaa päivittäistavarakaupan sijainteja kaupan uudistumisen ja kilpailun edistämisen näkökulmasta.</p> <p>Tilaa vaativan kaupan alueita osoitetaan erityisesti keskustan pohjoisosiin. KM-1 – merkinnällä osoitetulle vähittäiskaupan kehittämisalueelle saa sijoittaa kaupan suuryksikön, minkä mitoitus on maakuntakaavassa rajoitettu 5 000 k-m²:iin. Alueella on jo toteutunutta vähittäiskaupan kerrosalaa (Hankkija, K-Rauta, autoliike) noin 8 000 k-m² ja voimassa olevissa asemakaavoissa tätä enemmän. Alue on kaupan mitoitukseltaan toteutunut näin ollen maakuntakaavan mitoitusta laajempaan. Laskennallisen tilantarpeen perusteella mitoitusreserviä kuitenkin on edelleen jäljellä ja vähittäiskaupan hankkeille jää kehittymisen edellytyksiä myös laajemmin koko Alajärven alueella.</p> <p>Erikoiskaupassa uusi liikepinta-ala on yleiskaavassa ohjattu erityisesti ydinkeskustan kaupalliseen rakenteeseen tukien kaupan kehittymistä keskustan liiketiloissa.</p>
<p>Vaikutukset Alajärven keskustan kehittämispotentiaaliin</p>	<p>Alajärven keskustan kaupallinen tarjonta perustuu päivittäistavarakaupan supermarket-yksiköihin sekä erikoiskaupan pienempiin myymälöihin. Lukumäärällisesti ja kerrosalaan perustuen mitattuna Alajärven keskustan profiili on kuitenkin painottunut voimakkaasti palveluihin (ravintolat ja kahvilat, kauneus-, terveys- ja hyvinvointipalvelut).</p> <p>Keskustojen rooli on kansallisella ja globaalilla tasolla murroksessa ja tarjonnaltaan suuntautumassa nykyistäkin vahvemmin palveluihin. Erikoiskaupan palveluita osataan hyvin erikoistuneista liikkeistä ja toisaalta entistä enemmän verkkokaupasta.</p> <p>Päivittäistavarakaupan osalta palvelut ovat nykytilanteessa suhteellisen tasaisesti jakautuneet keskustan alueelle. Keskustan myymälöiden on mahdollista kehittää ja parantaa palvelutarjontaansa uudessa kilpailutilanteessa ja näin ollen varmistaa, että ne tarjoavat vetovoimaisia asiointipaikkoja myös tulevaisuudessa. Keskustassa lisäksi ostovoimaa kehittävät muut hankkeet ja palvelut.</p> <p>Osayleiskaava vahvistaa keskustan kaupallista rakennetta ja tiiviyyttä sekä mahdollistaa tilaa vaativan kaupan keskittymisen toteutumisen näkyvälle ja liikenteellisesti hyvin saavutettavalle alueelle keskustan pohjoisosissa.</p>
<p>Vaikutukset asukkaisiin</p>	
<p>Asukkaiden arjen sujuvuus ja kaupan saavutettavuus</p>	<p>Päivittäistavarakaupan osalta on erittäin tärkeää, että kaupan palvelut sijaitsevat lähellä kotia johtuen palveluiden käytön tiivistä frekvenssistä; keskimäärin suomalainen talous asioi pt-kaupassa yli 4 kertaa viikossa.</p> <p>Osayleiskaavan kaupallisesti tiivistyvä rakenne ja osoitetut kaupan sijaintipaikat sujuvoittavat toteutuessaan niin alueen nykyisten kuin tulevienkin asukkaiden arkea. Palvelut parantavat niin fyysistä (palveluiden fyysinen etäisyys kotoa) kuin koettuakin (palveluiden monipuolisuus ja tarjonnan laajuus) saavutettavuutta.</p> <p>Toteutuessaan palvelut täydentävät Alajärven keskusta-alueen palvelutarjontaa, minkä johdosta ko. palveluita ei tarvitsisi jatkossa hakea nykyisissä määrin naapurikunnista.</p>
<p>Vaikutukset kaupalliseen palveluverkkoon paikallisella ja seudullisella tasolla</p>	
<p>Päivittäistavarakauppa</p>	<p>Osayleiskaavalla on päivittäistavarakaupan verkostoa maltillisesti täydentävä vaikutus. Tämä on luontevaa siksi, että alueella on jo varsin hyvä tarjonta päivittäistavarakaupan osalta, eikä merkittävää lisätarvetta ole.</p>

Erikois- kauppa ja palvelut	Erikoiskaupan palvelutarjonta laajenee erityisesti tilaa vievän kaupan toimialalla keskustaajaman pohjoisosissa. Osayleiskaava mahdollistaa houkuttelevan tiva-kaupan keskittymän muodostumisen hyvälle ja näkyvälle sijainnille olemassa olevien yksiköiden tuntumaan. Erikoiskaupan alalla uusien myymälöiden sijoittuminen olemassa olevaan rakenteeseen on erityisen tarkoituksenmukaista agglomeraatio eli keskittymishyötyjen vuoksi.
Kaupan kilpailu- asetelma	Uusien kaupan sijaintien osoittaminen lisää kaupan kilpailua, mikä on kuluttajan valintamahdollisuuksien näkökulmasta suositeltavaa. Vaikutusalueen välittömässä läheisyydessä kilpailuasetelma päivittäistavarakaupan suurimpien toimijoiden välillä on jo nyt suhteellisen tasaväkinen, kun asiaa tarkastellaan sijainnin ja saavutettavuuden näkökulmasta. Osayleiskaavan ratkaisu vahvistaa vähittäiskaupan kilpailuasetelmaa sekä paikallisesti että koko Alajärven mittakaavassa.
Liikenne ja liikkuminen	
Liikenteen sujuvuus	Osayleiskaavan asiointiliikenteeseen kohdistuvat vaikutukset kohdistuvat pääasiassa Lapuantien/Kyyjärventien (vt 16) alueelle sekä Alajärventien varteen ja keskustan alueelle laajemmin. Alueen liikennejärjestelmän kapasiteetti on hyvä suhteessa osayleiskaavassa osoitettuun kaupan uuteen rakentamiseen. Alueen liikenneverkoston kapasiteetti ja liikenteen sujuvuus mahdollistaa hyvin kaupan toimintojen sijoittumisen keskustaajaman alueelle. Liikenteen sujuvuuden ja toisaalta kaupan palveluiden kannattavuuden näkökulmasta tarkemmalla suunnittelutasolla esimerkiksi liittyminen piha-alueelle, kohteiden näkyvyys sekä liikennejärjestelyjen sujuvuus ovat ensiarvoisen tärkeässä asemassa.
Kulkuta- paosuu- det ja lii- kenne- tuotos	Tiiviillä keskusta-alueella osayleiskaavan kaupallinen ratkaisu tukee ja mahdollistaa asiointimatkojen tekemisen kestäväillä liikkumisen muodoilla. Myös pohjoisen tiva-alueelle (KM-1) on keskustasta kevyen liikenteen yhteydet, jotka mahdollistavat asiointimisen alueelle ainakin keskustan pohjoispuolisen asutuksen osalta. Tilaa vaativan kaupan osalta autolla tehtävät asiointimatkat ovat kuitenkin pääasiallinen liikumisen muoto ja alue on hyvin autoliikenteen saavutettavissa. Palveluverkon täydentyessä myös asiointimatkoista syntyvä liikennetuotos lyhenee. Entistä suurempi osuus asioinneista tehdään kotikunnassa ja lähellä kotia. Keskimääräinen suomalainen kotitalous asioi päivittäistavarakaupassa yli 4 kertaa viikossa, minkä vuoksi päivittäistavarakaupan verkoston tiheydellä on merkittävä vaikutus asiointimatkojen liikennesuoritteeseen vuositasolla. Osayleiskaavan voidaan nähdä edistävän tätä tavoitetta.
Kestävä liikkumi- nen	Kävelyn ja pyöräilyn osuus asiakasvirroista varmistetaan parhaiten seuraavissa suunnitteluvaiheissa. Mikrotason saavutettavuus ja esteettömyys (esim. pyöräparkit, pihojen liikkumISRatkaisut) ratkaisee kestävien liikennemuotojen suosion.

5. LÄHTEET

Alajärven kaupunki (2020). Kaupungilta saadut myymälätiedot.

Etelä-Pohjanmaan liitto (2024). Etelä-Pohjanmaan maakuntakaava ja kaavaselustus.

Etelä-Pohjanmaan liitto (2015). Etelä-Pohjanmaan kaupan palveluverkon nykytila ja mitoitustarpeet 2030.

HE251/2016. Hallituksen esitys eduskunnalle maankäyttö- ja rakennuslain muuttamisesta.